

Niet voor publicatie

Nota No.23

Een vergelijking van de gemotiveerde en werkelijke prijsstijging sinds 1938/39 in enkele takken van industrie en landbouw.

A. De prijs- en kosterstijging in de Industrie.

De prijsstijging komt o.a. tot uitdrukking in de sterk gestegen kosten van levensonderhoud (voorzover het industrieartikelen betreft) en in een sterke stijging van de groothandelsprijzen. Tabel 1 en 2^a geven een beeld van die stijging.

Tabel 1: Indexcijfers kosten van levensonderhoud voor arbeidersgezinnen (1938/'39 = 100).

omschrijving	Dec.1945	Mei 1946
voeding	169.1	187.6
kleeding	310.5	315.9
schoeisel	315.8	328.7
woninginrichting en huisraad	279.5	303.4
overige uitgaven	299.6	302.4
	127.2	128.0

Tabel 2: Indexcijfers van groothandelsprijzen (1938/'39 = 100)

omschrijving	Jan.1946	Mei 1946
voedingsmiddelen	192.7	186.4
grondstoffenindustrie;		
textielwaren	234.8	255.9
lederwaren	166.8	242.9
houtwaren buitenlandsch	436.5	436.5
papierwaren	289.6	313.0
metaalwaren	249.4	257.1
hulpstoffen	151.5	151.6
Afgewerkte producten;		
textielwaren	291.0	313.9
lederwaren	265.7	291.5
houtproducten	347.8	344.9
papierwaren	266.5	279.7
metaalwaren	193.2	248.1
gefabriceerde voedingsmiddelen	202.8	203.4

De industrieproducten welke een sterken invloed uitoefenen op de kosten van levensonderhoud zijn vnl. de eindproducten van de textielindustrie, de lederwarenindustrie, de houtindustrie, de papierindustrie en de metaalindustrie. De prijsstijging van de eindproducten wordt uiteraard veroorzaakt door de stijging van de kostenbestanddeelen. Teneinde een zoo nauwkeurig mogelijk beeld te krijgen zijn de kostprijzen van de eindproducten van de verschillende industrieën ontleed in de

x) Statistisch Bulletin C.B.S. Nieuwe serie No.30.

samenstellende kostenfactoren, en daarna is de stijging van de afzonderlijke kostenfactoren nagegaan. Vervolgens is de hieruit voortvloeiende prijsstijging van de eindproducten bepaald, door van de stijging van de kostenfactoren het gewogen gemiddelde te berekenen. Een en ander is gebaseerd op gegevens van het C.B.S. x), van het Centraal Planbureau en op de officiële prijsvoorschriften xxx).

De stijging van de kostenfactoren:

- a. Grondstoffen. De prijsstijging hiervan is direct af te lezen uit de eindcijfers van groothandelsprijzen (Mei 1946). Het was niet mogelijk de grondstoffen te splitsen naar binnenlandse en buitenlandse herkomst, teneinde speciaal de prijsstijging van de geïmporteerde grondstoffen uit te laten komen. Van de houtindustrie zijn uitsluitend de prijzen van de buitenlandse grondstoffen bekend (waarschijnlijk omdat de grondstoffen niet noemenswaard van binnenlandse herkomst zijn).
- b. De stijging van het arbeidsloon per eenheid product is drieledig. In de eerste plaats zijn de geldloonen gestegen, voor de gehele industrie b.v. tot het cijfer 163 (Mei 1946 t.o.v. 1938/39). In de tweede plaats is de productiviteit van den arbeid gedaald; voor de gehele industrie schat men de arbeidsproductiviteit ten opzichte van voor den oorlog op ca. 70%. Daarnaast is de druk van de sociale lasten op het loon toegenomen. Algemeen stelt men deze toename op minstens 10% van het loon xxxx). Zodoende laat zich de loonstijging per eenheid product voor de gehele industrie dus berekenen op

$$\frac{163}{70} \times 100 \times 1,1 = 256.$$

Voor de afzonderlijke bedrijfstakken zijn de cijfers zoowel wat betreft de daling der productiviteit anders. We hebben ons te dien aanzien gebaseerd op de gegevens van het Planbureau.

- c. Halffabrikaten. Deze betreffen hoofdzakelijk hulpstoffen, waarvan we de prijsstijging hierboven in tabel 2 reeds hebben weergegeven. Voorzover naast de hulpstoffen nog andere halffabrikaten worden verwerkt, is het indexcijfer volgens gegevens van het Planbureau dienovereenkomstig gewijzigd.
- d. Onkosten. De stijging van deze procentsgewijs minder belangrijke kostenfactor is niet exact bekend. We hebben gemeend, dat voor de textielindustrie, de lederindustrie en de metaalindustrie de gemiddelde stijging van het arbeidsloon en de grondstoffen de beste aanduiding zou geven, terwijl voor de hout- en papierindustrie alleen de loonstijging de onkostenstijging beter zal benaderen (in verband met de zeer sterk gestegen grondstoffenprijzen van deze 2 industrietakken geeft de grondstofprijsstijging geen goede aanwijzing).
- e. Afschrijvingen. Volgens de officiële prijsvoorschriften moesten deze nog gebaseerd worden op den historischen kostprijs en niet op de momenteele vervangingswaarde. Evenmin mag eventuele onderbezetting in den kostprijs van het eindproduct verrekenend worden xxxxx) stijging van het geldloon als wat betreft de

x) Statistische bulletins, inzonderheid Nieuwe-serie no.30

xx) Par.4. Het prijsniveau en de prijsstructuur. Vertrouwelijke public

xxx) Volgens mededeeling van het Directoraat-Generaal v.d.Prijzen.

xxxx) Aldus het Planbureau; eveneens Ir.J.I.van Nijmegen-Schonegevel in een artikel in Econ.Statistische Berichten van 29 Mei 1946.

xxxxx) N.B. Door de aanname van de geringere arbeidsproductiviteit is de invloed van de onderbezetting feitelijk al voor het grootste deel in den kostprijs van het product verrekenend.

De prijsstijgende invloed, die van deze kostenfactor uitgaat, be- draagt dus nihil.

f. **Ondernemersinkomen.** In de officieele prijsvoorschriften wordt de belooning van den ondernemersarbeid op dezelfde wijze geregeld als de belooning van den overigen arbeid. De stijging in geld gelacht kunnen we derhalve als gelijk aannemen. Om den druk per eenheid product te krijgen, dient dit cijfer dan nog gedeeld te worden door het indexcijfer van den gemiddelden productieomvang van het oogen- blik. Dit cijfer van den productieomvang hebben we overgenomen van het Planbureau; vergeleken bij de productie-indices van het C.B.S. blijkt het aan den lagen kant. x)

g. **Rente en risicopremie.** Hiervoor mag volgens de officieele prijs- voorschriften $4 + 2 = 6\%$ van het bedrijfskapitaal gecalculceerd worden. In genoemde voorschriften gaat men er echter reeds van uit, dat het rendement van het bedrijfskapitaal in de practijk wel de 8% zal benaderen, daar deze factor in tegenstelling tot de overige kostenfactoren het restkarakter draagt. Aangezien de prijsvoorschriften zich in alles zooveel mogelijk houden aan den toestand van voor den oorlog, mogen we aannemen, dat het normale rendement van het bedrijfskapitaal zich in 1938/39 op ongeveer dezelfde hoogte hewoog. De prijsstijgende invloed van deze factor per eenheid product wordt dus niet bepaald door een stijging van het rendementspercentage, doch uitsluitend door de toename van het bedrijfskapitaal per eenheid product. Daar deze grootheid niet exact bekend is, hobben we gemaand haar het best te benade- ren door haar gelijk te stellen aan de gemiddelde stijging van de overige kostenfactoren.

De tot nu toe bereikte resultaten zijn in tabel 3 systematisch gerangschikt. Voor ledere bedrijfstak vinden we naast elkaar de stijging van de kostenfactoren ten opzichte van 1938/39, door een indexcijfer aangegeven. Boven deze indices zijn de percon- tagen vermeld, die de kostenfactoren uitmaken van den prijs van het eindproduct xx). In de laatste kolom is de stijging van de totale productiekosten berekend als de gewogen gemiddelde stijging van alle kostenfactoren, met als weging de procentueele kostenopbouw.

x) Dit heeft tot consequentie, dat de prijsstijgende invloed van deze kostenfactor door ons maximaal genomen is.

xx) Volgens de "Schema's voor een Nationale Boekhouding" van het C.B.S. Deze hebben betrekking op het jaar 1938.

TABEL 3

De stijging van de totale productiekosten van enkele industrietakken per eenheid product ten opzichte van 1938/39.

Omschrijving	Grondstoffen	Arbeidsloon plus sociale lasten	Half-fabriekaten	Onkosten	Af-schrijving	Ondernemersinkomen	Rente plus risico premie	Totale productiekosten
<u>Textielindustrie:</u> procentuele kostenopbouw	39	30	10	6	7	3	5	
stijging t.o.v. 1938/39	256	$\frac{172 \times 100 \times 1,1 = 305}{62}$	200	280	100	$\frac{172 \times 100 = 265}{65}$	256	256
<u>Lederindustrie:</u> procentuele kostenopbouw	35	29	4	6	2	18	6	
stijging t.o.v. 1938/39	243	$\frac{166 \times 100 \times 1,1 = 231}{79}$	227	237	100	$\frac{166 \times 100 = 272}{61}$	241	241
<u>Houtindustrie:</u> procentuele kostenopbouw	27	37	6	9	3	15	3	
stijging t.o.v. 1938/39	437	$\frac{138 \times 100 \times 1,1 = 253}{60}$	152	253	100	$\frac{138 \times 100 = 294}{47}$	299	299
<u>Papierindustrie:</u> procentuele kostenopbouw	38	34	6	2	9	5	6	
stijging t.o.v. 1938/39	313	$\frac{158 \times 100 \times 1,1 = 248}{70}$	152	248	100	$\frac{158 \times 100 = 316}{50}$	258	258
<u>Metaalindustrie:</u> procentuele kostenopbouw	35	32	5	4	7	12	5	
stijging t.o.v. 1938/39	257	$\frac{150 \times 100 \times 1,1 = 254}{65}$	200	256	100	$\frac{150 \times 100 = 227}{66}$	238	238

De getallen in de laatste kolom van tabel ... geven dus aan de door ons berekende prijsstijging van het product af fabriek van de vermelde bedrijfstakken.

Aan tabel 3 sluit aan de tabel 4, die op illustratieve wijze aangeeft den prijsstijgenden invloed van de kostenfactor afzonderlijk. Dit is gedaan volgens de methode waarbij de prijsstijging gewogen werd met de wegingscoëfficiënt van 1938. x)

In deze tabel 4 is niet opgenomen het ondernemersinkomen, omdat dit het meest onzekere was in tabel 3. Interessant zijn in deze tabel de twee laatste kolommen, doordat hier gesteld zijn de prijsstijgende invloed van de kostenelementen tegenover het indexcijfer van de groothandelsprizen C.B.S. Mei 1946. Het verschil dient dus aan de ondernemerswinst en de groothandelsmarge toegeschreven te worden.

Ter beoordeeling van de vraag in hoeverre of de groothandelsmarges gestegen zijn, moet opgemerkt worden, dat hierover geen exacte gegevens ter beschikking staan. Wel zijn bekend de officiële prijsvoorschriften van 1946.

Benaderend kan hiervan gesteld worden, dat volgens de Nederlandsche Staatscourant van 10 April 1946 nr.71 de groothandelsmarge voor textiel schommelt rondom de 24%. De N.S.C. van 26 Juni 1946 nr.123 bepaalt de groothandelsmarge voor schoeisel gemiddeld op ca. 7%.

Voor de houtindustrie vindt men in de N.S.C. van 2 Juli 1946 nr.127 de momenteel toegestane groothandelsmarge voor meubels bepaald op 5%.

Voor de papierindustrie wordt in de N.S.C. van 18 April 1946 nr.77 bepaald, dat deze in gold uitgedrukt ten hoogste 200% van de bruto-winstmarge van voor den oorlog mag bedragen. Volgens N.S.C. van 17 April 1946 nr.76 is de groothandelsmarge voor de metaalwaren gemiddeld ca.30%. Al deze marges zijn procenten van den inkoop prijs van den grossier.

In de onderstelling, dat de heerschende marges weinig verschillen vertoonen met de voor deze laatste publicatie geldende en voorts dat de groothandel deze marges ook werkelijk in haar prijzen doorberekende, kan men op de volgende wijze de groothandelsmarges in 1938 bepalen:

Gegeven zijn :

x) De index 1946 van grondstoffen textielindustrie is 256, ten opzichte van 1938/39 - 100. De stijging van de index is dus 156. De wegingscoëfficiënt van 1938 is 39. Aannemend, zoals ook door het Centraal Planbureau en in navolging ook in voorgaande berekeningen is geschied, dat de weging ook nog voor 1946 geldt, zoodat dus door slechtere kwaliteit der grondstoffen, de verbruikte hoeveelheid in 1946 niet grooter wordt geacht te zijn dan in 1938/39, dan geldt dat de prijsstijgende invloed van deze kostenfactor groot is $\frac{39}{100} \times 156 = 60,84$ of afgerond 61. De index van deze kostenfactor is in kolom 4 dan ook gesteld op 161.

TABEL 4

Instructief schema van de prijsstijging van industriële producten, waarin achtereenvolgens de prijsstijgende invloed van ledere kostenfactor afzonderlijk is berekend (behalve ondernemersinkomen en groot-handelsmarge). Het resterende verschil tusschen de beide laatste kolommen komt dus "op rekening" van den industriëelen ondernemer en den groot-handel.

	93/00 Basisjaar	a) Prijs- stijging grond- stoffen	Prijs- stijger- de ir- vloed v. a. op't eind- product	b) Loon- stijging + stij- ging so- ciale lasten	Prijs- stij- gende invloed v. a. en b. op't eind- product	c) Ar- beids- produc- tief- t. c. v. 138/139	Prijs- stij- gende invloed v. a., b., c op't eind- product	d) Prijs- stijging half- br. kos- ten en afschrij- ving te zamen	Prijs- stij- gende invloed v. a., b., c, d. o. r. eind- product	e) Stij- ging rente- last + risico- premie	Prijs- stij- gende invloed v. a. t/m e. o. h. eind- product	Index- cijfer groot- handels- prijs C. B. S. M1146
Textiel- industrie	<u>100</u>	256	<u>161</u>	, 189	<u>188</u>	62	<u>222</u>	190	<u>243</u>	256	<u>251</u>	313.9
Leder- industrie	<u>100</u>	243	<u>150</u>	183	<u>174</u>	79	<u>188</u>	216	<u>202</u>	241	<u>210</u>	291.5
Hout- industrie	<u>100</u>	437	<u>191</u>	152	<u>210</u>	60	<u>248</u>	194	<u>264</u>	299	<u>270</u>	344.9
Papier- industrie	<u>100</u>	313	<u>161</u>	174	<u>206</u>	70	<u>231</u>	136	<u>237</u>	256	<u>247</u>	279.7
Metaal- industrie	<u>100</u>	257	<u>155</u>	165	<u>176</u>	65	<u>204</u>	170	<u>215</u>	238	<u>222</u>	248.1

De kolommen met de onderstreepte getallen geven aan het indexcijfer ten opzichte van het basisjaar, indien alleen de prijsstijging van de in der kop van de kolom genoemde kostenfactor(en) had plaatsgevonden.

- 1) De industriële prijs 1938 (A_1) plus de winstmarge 1938 (x_1) =
 groothandelsprijs 1938 (B_1)
 De industriële prijs 1946 (A_2) plus de winstmarge 1946 (x_2) =
 groothandelsprijs 1946 (B_2).
- 2) De verhouding van A_2 ten opzichte van A_1 , van B_2 ten opzichte van
 B_1 , benevens x_2 . (Bij den papierhandel is deze $2x_1$)
 De onbekendheid met de absolute grootte van de A's en de B's be-
 hoeft geen bezwaar te zijn tot de volgende opstelling:

$$A_1 (1 + x_1) = B_1 \quad (1)$$

$$A_2 (1 + x_2) = B_2 \quad (2)$$

Door deling verkrijgt men:

$$\frac{A_1 (1 + x_1)}{A_2 (1 + x_2)} = \frac{B_1}{B_2} \quad (3)$$

$$1 + x_1 = \frac{B_1}{B_2} \cdot \frac{A_2}{A_1} \cdot (1 + x_2)$$

Voor den papierhandel wordt de formule:

$$\frac{1 + x_1}{1 + 2x_1} = \frac{B_1}{B_2} \cdot \frac{A_2}{A_1}$$

Voor A_2 nemende de uitkomsten van tabel 3, krijgt men de volgende uitkomsten.

Textielhandel: $x_1 = \frac{100}{313,9} \cdot \frac{256}{100} \cdot 1,24 - 1 = 0,01$

Lederhandel: $x_1 = \frac{100}{291,5} \cdot \frac{241}{100} \cdot 1,07 - 1 = \text{neg. } 0,12$

Houthandel: $x_1 = \frac{100}{344,9} \cdot \frac{239}{100} \cdot 1,05 - 1 = \text{neg. } 0,09$

Papierhandel: $\frac{1 + x_1}{1 + 2x_1} = \frac{100}{279,7} \cdot \frac{258}{100} = 0,933$ waaruit $x_1 = 0,08$

Metalhandel: $x_1 = \frac{100}{248,1} \cdot \frac{258}{100} \cdot 1,50 - 1 = 0,21$

Tabel 5.

In overzicht gebracht:	Berekende marge 1938	Toegestane marge 1946
textielhandel	0,01	0,24
lederhandel	neg. 0,12	0,07
houthandel	neg. 0,09	0,05
papierhandel	0,08	0,15
metalhandel	0,21	0,25

Een negatieve winstmarge in 1938 is niet erg waarschijnlijk te achten. Dit zou betekenen, dat de groothandel met verliezen verkoopt destijds. Opvallend is evenwel de stijging.

Opmerking.

Het is onjuist de volgende redeneering toe te passen.

Uit de index van de groothandelsprijzen kan men de index van den inkoopprijs van den grossier berekenen volgens de formule

$\frac{100}{100 + a}$ x groothandelindex, waarin a de groothandelsmarge is. De inkoopprijs grossier is gelijk aan den verkoopprijs van den fabrikant en men komt er gemakkelijker toe de volgende tabel te ontwerpen:

	Index groot-handels-prijzen	Berekende winstmarge	Berekende Prijs af Fabriek	Berekende Prijs af Fabriek vlg. Tabel	Rooger	Lager
1	2	3	4	5	6	7
textiel	313.9	60.8	253.1	256		2,9
lederindus- trie	291.5	19.1	272.2	241	31,4	
houtindus- trie	344.9	16.4	328.5	209	29.5	
papierin- dustrie	279.7	---	---	258	---	---
metaalin- dustrie	248.1	57,3	190.8	238		47,2

De onjuistheid om kolom 4 te vergelijken met kolom 5, en het gevaar om conclusies te trekken uit de kolommen 6 en 7 moge uit het volgende voorbeeld blijken:

Jaar	Absolute Prijs af Fabriek	Index	Absolute Prijs Groothandel	Index	Bruto winst	In % Fabrieks-prijs
1938	125	100	140	100	15	12
1946	150	120	196	140	46	31

De bruto-winstmarge groothandel in 1946 is 31% van den inkoop. Inkoopsprijs is dus $\frac{100}{131} \times 140 = 107$.

Men kan dezen prijs niet stellen tegenover de index van den fabrieksprijs ad 120. Dit is geschied in de voorgaande tabel en is dus onjuist. Men kan wel tot deze fabrieks-index concluderen door te stellen, dat in 1938 de inkoopsprijs was $\frac{100}{112} \times 100 = 89.3$.

107 in 1946 beteekent een index van 120 wanneer de prijs in 1938 89,3 is.

Het is evenwel overbodig om deze berekeningen hier uit te voeren, daar in de gegeven formule de winstmarges van 1938 berekend zijn en een negatieve winstmarge op zichzelf reeds voldoende is om het onwaarschijnlijke van het resultaat aan te toonen.

Conclusie:

1. Op grond van de overweging, dat de winstmarges gewoonlijk berekend worden als een percentage van den prijs af fabriek, kan men concludereen, dat wanneer de groothandelsmarges gelijk waren gebleven aan die van 1938, de groothandels-index precies evenredig zou zijn gestegen met de index van de prijzen af fabriek.^{x)}

Over de gansche linie is evenwel te bespeuren een stijging van de groothandels-index boven het niveau van de berekende index der prijzen af fabriek.

Het vermoeden ligt voor de hand, dat de procentueele winstmarges gestegen zijn boven het niveau van 1938/39.

Waar of deze stijging gezocht moet worden, hetzij in het wel aannemelijk geachte officieel toestaan van hoogeré winstmarges, hetzij in de mogelijkheid, dat in 1938 verschillende onkosten ten laste van de bruto-winst kwamen, terwijl ze thans als inkoop beschouwd worden, waarover bruto-winst berekend mag worden, is niet na te gaan.

2. De berekeningen dragen een uiterst globaal karakter en de juistheid van bovengenoemde conclusie staat allerminst volstrekt vast. Niet alleen de berekende negatieve winstmarges van 1938, eveneens de vaststelling van de gangbare winstmarge, de wijze van vaststelling der index der kostenelementen ende wijze van weging is voor nauwkeuriger analyse vatbaar.

B. De Prijs en kostenstijging in den landbouw.

Op soortgelijke wijze als bij de industrie is ook voor den landbouw in een tabel 6 weergegeven de prijsstijgende invloed van de verschillende gestegen kostenfactoren op den uiteindelijke kostprijs van de verschillende landbouwproducten. Tabel 6 heeft evenwel dit groote verschil met tabel 4, dat, waar in tabel 4 gepoogd is een algemeene berekening voor de geheele industrie te geven, in tabel 6 met een concrete berekening voor wat akkerbouw betreft, moest worden volstaan. In tabel 7 vindt men de bouwplannen en de berekening van het indexcijfer prijs af-boerderij voor dit concrete geval.

Tabel 6 geeft aanleiding tot de volgende opmerkingen:

x) Ter illustratie:

Jaar	Prijs af Fabriek	Index	Bruto Winst	In % van Prijs af Fabriek	Groot-handels-prijs	Index
1938	125	100	50	40	175	100
1946	150	120	60	40	210	120

TABEL 6

De prijsstijgende invloed van de kostenfactoren afzonderlijk op de totale productiekosten voor melk en akkerbouwgewassen. Het verschil tusschen de beide laatste kolommen komt "op rekening" van het gestegen ondernemersinkomen.

	a. Stij- ging pacht	Prijs- stij- gende invloed van a. op de totale kosten	b. Prijs- stij- ging veevoer meststof- fen of zaaizaad + pootgoed + mest- stoffen	c. Stij- ging v.d. lonen + sociale lasten	Prijs- stij- gende invloed van a, b, c.	d. Stij- ging onkos- ten en af- schrij- ving	Prijs- stij- gende invloed van a+b+c+d	e. Stij- ging rente	In- vloed van a+b+c +d+e	f. Pro- ducti- viteit t.o.v. '38/39 3)	Prijs- stij- gende invloed a.t/m. f.	h. Prijs af- boerde- rij t.o.v. '38/39 4)
Procentuele kostenop- bouw Melk	28%		34%	30%		8%		2)	2)			
<u>Friesland</u>	100	100	135	246	156	388	180		84	215	270	
Proc. opp. Melk <u>Holland</u>	29%	101	35%	29%	102	7%	176	2)	57	270	244	5)
Proc. opp. Akkerbouw <u>Noordel.</u>	35%	104	13%	25%	109	26%		1%				
<u>Bouwstreek in Gron. 1)</u>	100	100	171	282	155	217	185	202	186	90	207	217
Proc. kos- ten opbouw Akerb. <u>Gron. Veenkol. 1)</u>	24%	100	29%	30%	126	15%	192	2%	194	80	242	274

Toelichting: De kolommen met de onderstreepte getallen geven aan het indexcijfer t.o.v. het basisjaar, indien alleen de prijsstijging van de in den kop van de kolom genoemde kostenfactoren had plaatsgevonden.

1) Gebaseerd op een aangenomen bouwplan voor beide gebieden. 2) De stijging v.d. rente is voor de melk begrepen in de post onkosten + afschrijvingen. 3) Voor melk op te vatten als de verminderde melkproductie per ha., voor akkerbouwgewassen als: de genormaliseerde opbrengst minus oogstderfing. 4) Voor melk de feitelijke uitbetaling per kg melk, voor akkerb. prod. het aan het bouwplan gewogen verloop v.d. richtprijzen. 5) De stijging van den consumenteprijs is aanzienlijk geringer, door de overheidssubsidiëering en bij de melk bovendien door het standaardiseeren, d.w.z. het verminderen van het vetgehalte van de consumptiemelk.

1. Wat de techniek der berekening betreft is het grootste bezwaar, dat de prijsstijgende invloed der verschillende kostenfactoren gewogen werd naar de samenstelling van den kostprijs in 1939. De prijsstijgende invloed op het eindproduct van veevoer, meststoffen, zaaizaad en oogstgoed, die gewogen werd met de factor 34%, 35%, 13% en 29% is vermoedelijk niet juist, omdat in 1946 minder meststof werd gebruikt dan in 1939. Ook is de arbeidsproductiviteit in den landbouw evenzeer verminderd als in de industrie. De groote vraag is of op de plaatsgevonden weging met resp. 30%, 29%, 25% en 30% niet een aanzienlijke correctie dient te worden toegepast. In de berekening is dit nagelaten. De quantitative betekenis der onkosten zal door gebrek aan materialen gedaald zijn, terwijl die van de rente is toegenomen. Ten opzichte van 1939 is de opbouw der kosten dus aanmerkelijk veranderd en weging van de prijsstijging der kostenfactoren met de hoeveelheden van het oude jaar geeft dus met vrij groote zekerheid een scheef beeld. Juist door de vermoedelijk belangrijk toegenomen invloed van de factor arbeid, die de grootste prijsstijging heeft te zien gegeven, zal de berekening te laag zijn. Het eigenaardige is voorts, hier, dat de daling der productiviteit niet toegeschreven kan worden aan den arbeid alleen, maar resultante is van het geheel. Men ziet den invloed van het gebrek aan krachtvoer en aan kunstmest bij uitstrek resp. in het consumptie melkgebied van Holland en in de veenkolonien. Door deze productiviteit in de kostprijsberekening te betrekken heeft men de index van de kostenstijging per een zekere hoeveelheid eindproduct in de kolom g. berekend. In verband met de vrij zeker toegenomen quantitative invloed van den arbeid kan men met groote mate van waarschijnlijkheid concluderen, dat de berekende index in kolom g. te laag is.
2. Aan den anderen kant kan men constateeren, dat de gegeven voorbeelden een toevallig zeer hooge index berekenen voor de akkerbouw bedrijven. Indien men de richtprijzen van 1939 en 1946 weegt met de gemiddelde totale opbrengst van 1939 en 1946 in KG. dan blijkt dat voor alle akkerbouwproducten in Nederland de prijsindex 221 bedraagt in 1946, tegenover 100 in 1939. In het voorbeeld dat voor onze berekening werd genomen vindt men voor de Noordelijke Bouwstreek een index van 217 en voor de veenkolonien een index van 274. De oorzaak van deze groote stijging dient gezocht te worden in het feit, dat in de veenkolonien 16 van de 36 HA. bebouwd werd geacht met fabriksaardappelen; waarvan de groote prijsstijging nogmaals werd gewogen met 29000 KG. per H.A. In de Noordelijke Bouwstreek werd de zeer groote prijsstijging van de suikerbieten gewogen met een factor waarvan de invloed kan worden bepaald door te overwegen, dat men per H.A. 36000 Kg. verkrijgt, terwijl 4 van de 31 H.A. met dit product werd bebouwd gedacht (zie tabel 7).

3. Tenslotte dient de aandacht gevestigd te worden op het feit, dat in tabel 6 geen ondernemersloon werd ingecalculeerd. De prijsstijgende invloed hiervan kan men ongeveer stellen op 13% voor de Noordelijke bouwstreek. (In de kostprijscalculaties van het I.E.I. werd in den kostprijs ingecalculeerd een ondernemerswinst gelijk aan 20% van de bruto-kosten. In de calculatie voor het jaar 1946 was dit bedrag berekende ondernemerswinst ten opzichte van 1938/39 = 100 tot 147 (resten)).

Tabel 7.

Bouwplan van een bedrijf in de Noordelijke Bouwstreek.

Gewassen	Aantal H.A.	Opbrengst per H.A. in 1939	Richtprijzen		Gedroopbrengst per H.A.)		Totale opbrengst	
			1939	1946	1939	1946	1939	1946
barste	14	4000	11	20.50	440	820	6160	11480
gerst	3	4000	9	13.50	360	750	1080	2340
havert	4	4500	8	18.--	360	810	1440	3240
erwtten	3	3500	10.35	23.--	360	305	1080	2415
suikerbieten	4	36000	11.25	32.50	395	1326	1580	5544
vlas)	3	5000	12.--	17.--	600	350	1800	2550
lijnzaad)		650	12.--	30.--	102	255	306	765
							<u>13446</u>	<u>28334</u>

$$\text{Index } \frac{28334}{13446} = 2,17$$

Bouwplan van een bedrijf in de Groninger Voortkoloniën.

Gewassen	Aantal H.A.	Opbrengst per H.A.	Richtprijzen		Gedroopbrengst per H.A.)		Totale opbrengst	
			1939	1946	1939	1946	1939	1946
rogge	12	3000	9	20.25	370	610	3240	7320
havert	3	4000	8	18.--	320	720	960	2160
zwaartarwe	5	3000	11	20.50	330	615	1650	3075
fabrieksaar- appelen	16	29000	1,46	4.75	424	1380	6784	22080
							<u>12634</u>	<u>34635</u>

$$\text{Index } \frac{34635}{12634} = 2,74$$

Opmerking: 1) Doordat in kolom f. van tabel 6 rekening gehouden werd met de gedaalde productiviteit, werden thans de prijzen van 1946 gezogen met de opbrengsten van het jaar 1939.

Amst.-Gravenhage, 17 Augustus 1946.

n.v. babylon - den haag.

BEREKENING VAN HET INDEXcijFER VAN DE BELIESPRIJZEN VAN AKKERBOUWPRODUCTEN.

Gewassen	Gemiddelde totale opbrengst '39 en '46 in kg	Richtprijs 1939	Nicht-prijs 1946	Totale Gemiddelde opbrengst x richtprijs 1939	Totale Gemiddelde opbrengst x richtprijs 1946
Tarwe	394.001.236	f. 11.—	f. 20.50	43.340.136	80.770.253
Rogge	570.163.472	9.—	20.25	54.315.162	115.459.116
Wintergerst	23.525.885	9.—	19.50	2.117.330	4.587.548
Zomergerst	145.406.387	9.40	19.50	13.668.200	28.354.245
Haver	441.521.144	8.—	18.—	35.321.692	79.473.806
Erwten	113.779.343	10.35	23.—	11.776.162	26.169.249
Geelmsterzaad	2.279.881	18.—	50.—	410.379	1.139.941
Bruinmsterdzaad	231.588	15.—	80.—	34.733	185.270
Karwijzaad	2.110.694	28.—	70.—	590.944	1.477.486
Elaurmzaad	6.625.084	1940 } 30.—	85.—	1.987.525	5.631.321
Lijnzaad	16.064.516	12.—	30.—	1.927.742	4.819.355
Gerepeld stroovlas	93.076.274	1940 } 12.—	17.—	11.169.152	15.822.967
Suikerbieten	1.597.616 1000 kg)	11.25	38.50	17.975.430	61.515.916
Cichoreiwortelen	19.773 1000 kg)	10.—	48.50	197.730	958.991
Consumptie-aardappelen	25.723.232 100 kg)	3.15	6.25	81.028.181	160.770.200
Fabriksaardappelen	10.889.527	1.46	4.75	15.896.709	51.725.253
Melk	4.500.000.000	0.063)	0.162	289.000.000 100	639.000.000 221
Totaal: Index				270.000.000 100	729.000.000 270

1) Uit deze berekende index van de totale Nederlandse Landbouw blijkt, dat het voorbeeld v/d Veenkoloniën niet representatief is voor den geheel Nederlandse Landbouw.

2) Veel sterker dan vermoedelijk bij de industrie het geval is, blijkt hier de invloed, die hetzover het eindproduct heeft, op de totale winst. Bij de industrie is vermoedelijk sterkere specialisatie op eenige producten noodzakelijk door de duurzame productiemiddelen.

3) Dit is de prijs per kg melk met 3.35 % vet in Friesland in 1939. Voor 1946 is eveneens de prijs genomen per kg melk met 3.35 % vet.